

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2019 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Joanna Misztal-Konecka (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Tomasz Szanciło

SSN Kamil Zaradkiewicz

w sprawie z wniosku A.F.
przy uczestnictwie B.M.F.
o podział majątku wspólnego,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej
w dniu 25 października 2019 r.,
skargi kasacyjnej uczestniczki postępowania
od postanowienia Sądu Okręgowego w B.
z dnia 25 stycznia 2018 r., sygn. akt II Ca (...),

oddala skargę kasacyjną.

UZASADNIENIE

1. Postanowieniem z 13 lipca 2017 roku Sąd Rejonowy w B.:

I. ustalił, że w skład majątku wspólnego A. i B.M. małżonków F. wchodzi:

a. nieruchomość położona w M. o wartości 256 434 zł, dla której prowadzona jest księga wieczysta (...),

b. spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego położonego w B. przy ulicy N. znajdującego się w zasobach Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” w B.

wraz z wkładem budowlanym o wartości 178 000 zł, dla którego prowadzona jest księga wieczysta (...),

- c. kwota 5 350 zł stanowiąca równowartość samochodu V.,
- d. kwota 16 100 zł stanowiąca równowartość ciągnika U.,
- e. kwota 71 700 zł stanowiąca równowartość samochodu F.,
- f. kwota 27 000 zł stanowiąca równowartość lokalu usługowego przy ul. P. w B. ;

II. ustalił, że udziały stron w majątku wspólnym nie są równe i wnoszą: A.F. - udział 4/10 części, B.M.F. - udział 6/10 części;

III. ustalił, że B.M.F. spłaciła wspólny dług w kwocie 169 194,89 zł;

IV. dokonał podziału majątku wspólnego A. i B.M. małżonków F. w ten sposób, że majątek ten przyznał B.M.F. w całości;

V. zasądził od B.M.F. na rzecz A.F. tytułem spłaty kwotę 221 833,60 zł płatną w terminie 3 miesięcy od uprawomocnienia się orzeczenia z odsetkami ustawowymi jak za opóźnienie w razie uchybienia w płatności;

VI. zasądził od A.F. na rzecz B.M.F. kwotę 67 677,96 zł tytułem rozliczenia roszczeń procesowych;

VII. oddalił wnioski stron w pozostałym zakresie;

VIII. nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w B. tytułem nieuiszczonej opłaty sądowej i wydatków w sprawie od A.F. kwotę 3 699,58 zł, przy czym nakazał ściągnąć ją z roszczenia zasądzzonego na jego rzecz w punkcie V;

IX. nakazał pobrać na rzecz Skarbu Państwa - Sądu Rejonowego w B. tytułem nieuiszczonej opłaty sądowej i wydatków w sprawie od B.M.F. kwotę 5 549,37 zł;

X. stwierdził, że zainteresowani ponoszą koszty postępowania związane ze swym udziałem w sprawie.

2. Od postanowienia Sądu Rejonowego apelację wniosła uczestniczka, zaskarżając je w zakresie rozstrzygnięć zawartych w punktach I-IX.

3. Postanowieniem z 25 stycznia 2018 r. Sąd Okręgowy w B., po rozpoznaniu apelacji uczestniczki postępowania od postanowienia Sądu Rejonowego w B.:

I. zmienił zaskarżone postanowienie:

1) w punkcie III w ten sposób, że ustalił, iż B.M.F. spłaciła wspólny dług w kwocie 193 789,53 zł oraz poniosła wydatki w kwocie 6 641,73 zł,

2) w punkcie VI o tyle, że zasądzoną w nim kwotę podwyższył do 80 172,50 zł;

II. oddalił apelację w pozostałym zakresie;

III. stwierdził, że zainteresowani ponoszą we własnym zakresie koszty postępowania odwoławczego związane ze swym udziałem w sprawie.

4. Sąd Okręgowy podzielił i uznał za własne ustalenia faktyczne Sądu Rejonowego dotyczące składu i wartości majątku wspólnego, a także odnoszące się do wysokości udziałów przysługujących zainteresowanym w dzielonym majątku, wskazując, że ustalenia te zostały poczynione w oparciu o niewadliwą ocenę materiału dowodowego. Wskazał, że Sąd I instancji trafnie uznał, iż w sprawie zachodzą przesłanki do ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym zainteresowanych w proporcji 6/10 części na rzecz uczestniczki postępowania i 4/10 części na rzecz wnioskodawcy, prawidłowo ustalił składniki majątku wspólnego i ich wartość, a także w części należycie rozliczył wspólne długi zainteresowanych spłacone po ustaniu wspólności ustawowej przez uczestniczkę postępowania.

Sąd Okręgowy nie zaaprobował natomiast nieuwzględnienia w zaskarżonym postanowieniu żądań uczestniczki postępowania dotyczących rozliczenia kwoty 21 094,64 zł tytułem spłaty kredytu obrotowego nieodnawialnego zaciągniętego w dniu 22 lipca 2010 roku w P. S.A. w W., a także części poniesionych przez nią wydatków związanych z utrzymaniem wspólnego mieszkania w okresie od ustania wspólności ustawowej do stycznia 2013 roku. W odniesieniu do pierwszego z roszczeń Sąd Okręgowy miał na uwadze zakres zgłoszonego żądania w tym przedmiocie (21 094,64 zł) oraz to, że kredyt został zaciągnięty na finansowanie

bieżącej działalności gospodarczej, a został spłacony po ustaniu wspólności ustawowej. W zakresie drugiego Sąd Okręgowy rozliczył kwotę 5 281,76 zł z tytułu czynszu za mieszkanie położone w B. przy ul. N. oraz kwotę 1 359,97 zł z tytułu opłat za TV i Internet, ponieważ do stycznia 2013 roku zainteresowani zamieszkiwali wspólnie we wspomnianym lokalu, a zatem oboje obciążał obowiązek ponoszenia pełnych opłat, tak z tytułu czynszu za mieszkanie, jak też z tytułu korzystania z TV i Internetu.

Sąd Okręgowy uwzględnił nadto rozliczenie kwoty 3 500 zł z tytułu spłaty przez uczestniczkę postępowania kredytu mieszkaniowego własny kąt hipotecznego zaciągniętego we frankach szwajcarskich na zakup mieszkania przy ul. N. w B., dokonanej już po wydaniu postanowienia przez Sąd Rejonowy, w toku postępowania odwoławczego. Spłaty z tytułu tego kredytu zostały przez Sąd I instancji uwzględnione, a zatem i dalsze spłaty z tego tytułu należało włączyć do kwoty spłaconego przez uczestniczkę wspólnego długu, która ostatecznie objęła kwotę 193 789,53 zł.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Okręgowy dokonał modyfikacji zaskarżonego postanowienia w punkcie III w ten sposób, że ustalił, iż B.M.F. spłaciła wspólny dług w kwocie 193 789,53 zł (169 194,89 zł + 21 094,64 zł + 3 500 zł) oraz poniosła wydatki w kwocie 6 641,73 zł (5 281,76 zł + 1 359,97 zł). W konsekwencji zmiany wymagało również rozstrzygnięcie zawarte w punkcie VI postanowienia poprzez podwyższenie kwoty należnej uczestniczce od wnioskodawcy z tytułu spłaty wspólnych długów i wydatków do kwoty 80 172,50 zł, przy uwzględnieniu wysokości udziału wnioskodawcy w majątku wspólnym ustalonego zaskarżonym orzeczeniem na 4/10 części.

Sąd Okręgowy nie uwzględnił pozostałych zarzutów uczestniczki, w szczególności odnoszących się do wadliwej oceny dowodów w sprawie. Aprobując dokonane ustalenia faktyczne, stwierdził m.in., że nie zachodzą przesłanki do zmiany określonych przez Sąd I instancji udziałów małżonków w majątku wspólnym na niekorzyść wnioskodawcy. Podobnie nie znalazł podstaw do ustalenia wartości nieruchomości położonej w M. poprzez obniżenie jej wartości rynkowej o wartość renty odpowiadającej wartości świadczeń dożywocia

zasądzonej od obojga uczestników na rzecz J. M. w miejsce świadczeń rzeczowych.

Sąd Okręgowy zaaprobował zaliczenie w skład majątku wspólnego kwoty 27 000 zł jako równowartości lokalu usługowego przy ul. P. w B., kwoty 5 350 zł jako równowartości samochodu V. oraz kwoty 16 100 zł jako równowartości ciągnika U. . Co do pierwszego składnika - uznał, że uczestniczka nie wykazała, by środki te zostały przeznaczone na spłatę kredytu obrotowego nieodnawialnego zaciągniętego w dniu 22 lipca 2010 roku w P. S.A. w W. z przeznaczeniem na finansowanie bieżącej działalności gospodarczej. Co do drugiego i trzeciego składnika - wskazał, iż pojazdy te zostały zbyte przez uczestniczkę po ustaniu wspólności ustawowej, bez zgody wnioskodawcy.

W odniesieniu do żądania rozliczenia kwoty 15 900 zł pobranej przez wnioskodawcę w 2011 roku, niewykorzystanej zdaniem skarżącej na potrzeby rodziny, a wyłącznie na potrzeby zainteresowanego, Sąd Okręgowy uznał, iż uczestniczka postępowania nie wykazała, że powyższe środki wypłacone z jej rachunku bankowego zostały roztrwonione przez wnioskodawcę. Nie znalazł podstaw do rozliczenia w niniejszym postępowaniu kwoty 9 349,59 zł tytułem uiszczanego przez uczestniczkę podatku VAT od transakcji sprzedaży pojazdu F. w dniu 13 marca 2013 roku, jako że uczestniczka nie sformułowała zarzutu apelacyjnego ani nie uzasadniła swojego stanowiska.

Sąd Okręgowy podzielił stanowisko, że uczestniczka nie sprostала ciążącemu na niej obowiązкови przedstawienia dowodów co do wysokości roszczenia w zakresie dochodzonej kwoty 19 409,14 zł z tytułu opłat za czynsz za wspólne mieszkanie stron poniesionych od stycznia 2013 roku. O ile zainteresowana złożyła dowody poniesienia opłat na tę kwotę, to nie wykazała, w jakim zakresie dotyczyły one opłat o charakterze stałym.

5. Od postanowienia Sądu Okręgowego skargę kasacyjną wywiodła uczestniczka, zaskarżając je w całości. Skarżąca zarzuciła naruszenie art. 43 § 2 i 3 k.r.o., art. 567 § 3 w zw. z art. 684 k.p.c., jak też art. 233 § 1 w zw. art. 391 § 1 k.p.c. Domagała się uchylenia w całości zaskarżonego postanowienia Sądu Okręgowego w B. i przekazania sprawy do ponownego rozpoznania, jak też

zasądzenia od wnioskodawcy na rzecz uczestniczki postępowania kosztów postępowania kasacyjnego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

6. Skarga kasacyjna na uwzględnienie nie zasługuje.

7. Podstawowym postawionym w niniejszej sprawie zarzutem jest zarzut naruszenia art. 43 § 2 i 3 k.r.o. poprzez jego niewłaściwe zastosowanie. W ocenie skarżącej ustalone okoliczności sprawy uzasadniają ustalenie znacznie niższego udziału wnioskodawcy w majątku wspólnym (10%, a nie 40%).

Zgodnie z art. 43 § 1 k.r.o. oboje małżonkowie mają równe udziały w majątku wspólnym. Zgodnie zaś art. 43 § 2 zd. 1 k.r.o. z ważnych powodów każdy z małżonków może żądać, ażeby ustalenie udziałów w majątku wspólnym nastąpiło z uwzględnieniem stopnia, w którym każdy z nich przyczynił się do powstania tego majątku.

Przypomnieć zatem należy, iż artykuł 43 § 2 k.r.o. formułuje dwie przesłanki ustalenia nierównych udziałów w majątku wspólnym, które muszą wystąpić łącznie i które pozostają do siebie w takim wzajemnym stosunku, że żadne „ważne powody” nie stanowią podstawy takiego orzeczenia, jeżeli stopień przyczynienia się małżonków do powstania majątku wspólnego jest równy, a jednocześnie - nawet różny stopień przyczynienia się małżonków do powstania tego majątku nie stanowi podstawy ustalenia nierównych udziałów, jeżeli nie przemawiają za tym „ważne powody” (postanowienia Sądu Najwyższego z 6 kwietnia 2005 r., III CK 469/04, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 24 kwietnia 2013 r., IV CSK 553/12, OSNC-ZD 2014/2/24; postanowienie Sądu Najwyższego z 8 lutego 2018 r., II CNP 11/17, niepubl.).

W orzecznictwie sądowym za utrwalone należy uznać stanowisko, że „ważne powody”, o których mowa w art. 43 § 2 k.r.o., to okoliczności, które oceniane z punktu widzenia zasad współżycia społecznego sprzeciwiają się przyznaniu jednemu z małżonków korzyści z tej części majątku wspólnego, do której powstania ten małżonek nie przyczynił się i w tym zakresie można mu przypisać winę. Przy ocenie „ważnych powodów” ustalenia nierównych udziałów należy uwzględniać całokształt postępowania małżonków w czasie trwania

wspólności i wywiązywania się z obowiązków wobec rodziny, stosując kryteria natury etycznej. Zawinieniu odpowiada zatem niepodejmowanie pracy zarobkowej, ryzykowne przedsięwzięcia gospodarcze itp. (postanowienie Sądu Najwyższego z 30 listopada 1972 r., III CRN 235/72, OSNC 1973/10/174; postanowienie Sądu Najwyższego z 26 listopada 1973 r., III CRN 227/73, OSNC 1974/11/189; postanowienie Sądu Najwyższego z 22 września 1997 r., II CKN 306/97, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 2 października 1997 r., II CKN 348/97, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 10 stycznia 2001 r., IV CKN 190/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 21 listopada 2002 r., III CKN 1018/00, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 13 grudnia 2018 r., V CSK 565/17, niepubl.). W niniejszej sprawie sądy *meriti* ustaliły, że z uwagi na nadużywanie alkoholu wnioskodawca nie w pełni wykorzystywał swoje możliwości zarobkowe, choć przez wiele lat pracował jako kościelny, grabarz, ochroniarz, czy wreszcie osoba wspierająca prowadzenie działalności gospodarczej przez uczestniczkę (nawet po utracie uprawnień do kierowania pojazdami na skutek skazania za przestępstwo z art. 178a k.k.). Stanowiło to ważny powód umożliwiający dokonanie oceny, czy rzeczywiście małżonkowie nie w równym stopniu przyczynili się do powstania majątku wspólnego.

Równocześnie zaś nie może budzić wątpliwości, że drugą z przesłanek ustalenia nierównych udziałów jest ocena stopnia przyczynienia się każdego z małżonków do powstania majątku wspólnego. Skoro zaś równość udziałów małżonków w majątku wspólnym stanowi zasadę, na podmiocie domagającym się ustalenia nierównych udziałów spoczywa ciężar wykazania zróżnicowania wkładu każdego z małżonków, owego „przyczynienia się” do powstania majątku wspólnego. Podzielić należy stanowisko zaprezentowane przez sądy *meriti*, iż ustalenia poczynione w niniejszej sprawie nie pozwalają na zakwestionowanie rozstrzygnięcia określającego wkład wnioskodawcy w powstanie majątku wspólnego na 40% tak, by uznać za wnioskodawczynią, że jest on niższy. Jak ustalono bowiem, wnioskodawca pracował, a twierdzenia uczestniczki zawarte w skardze kasacyjnej jakoby prace podejmowane przez wnioskodawcę nie przynosiły żadnych dochodów, jakoby każdą pracę tracił z powodu nadużywania

alkoholu zmierzają do zakwestionowania poczynionych w sprawie ustaleń faktycznych, co w postępowaniu kasacyjnym jest niedopuszczalne.

Na koniec wskazać trzeba, że brak podstaw prawnych, by z samego faktu rozwiązania małżeństwa stron z winy wnioskodawcy oraz ze skazania go za znęcanie się nad rodziną w latach 2010-2013, wywodzić, że jego udział w powstaniu majątku wspólnego zamyka się ułamkiem 1/10.

8. Bezzasadny jest zarzut naruszenia art. 567 § 3 w zw. z art. 684 k.p.c. poprzez nieuwzględnienie przy ustaleniu wartości lokalu mieszkalnego nr [...] położonego w B. przy ulicy N. obciążenia hipotecznego tego prawa.

W orzecznictwie sądowym przyjmowano w przeszłości, że przy szacowaniu składników majątku wspólnego należy uwzględnić obciążenie zmieniające rzeczywistą wartość tych składników majątkowych, w szczególności obciążenie o charakterze prawnorzeczowym, za które ponosi odpowiedzialność każdorazowy właściciel nieruchomości, zwłaszcza obciążenie hipoteką i prawami dożywocia (postanowienia Sądu Najwyższego z 5 października 2000 r., II CKN 611/99, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 29 września 2004 r., II CK 538/03, niepubl.; uchwała Sądu Najwyższego z 25 czerwca 2008 r., III CZP 58/08, OSNC 2009/7-8/99; postanowienie Sądu Najwyższego z 26 listopada 2009 r., III CZP 103/09, OSNC-ZD 2010/3/82; postanowienie Sądu Najwyższego z 21 stycznia 2010 r., I CSK 205/09, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 20 kwietnia 2011 r., I CSK 661/10, OSNC-ZD 2012/3/31; postanowienie Sądu Najwyższego z 26 października 2011 r., I CSK 41/11, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 26 września 2013 r., II CSK 650/12, niepubl.). Pogląd ten jednakże został zarzucony, albowiem wartością rynkową nieruchomości jest najbardziej prawdopodobna jej cena, możliwa do uzyskania na rynku, określona z uwzględnieniem cen transakcyjnych przy przyjęciu, że strony umowy były od siebie niezależne, nie działały w sytuacji przymusowej oraz miały stanowczy zamiar zawarcia umowy, a nadto upłynął czas niezbędny do wyeksponowania nieruchomości na rynku i do wynegocjowania warunków. Hipoteka umowna jest natomiast ograniczonym prawem rzeczowym, którego celem jest zabezpieczenie oznaczonej wierzytelności wynikającej z określonego stosunku prawnego.

Funkcja zabezpieczająca hipoteki polega na możliwości dochodzenia przez wierzyciela hipotecznego zaspokojenia z nieruchomości bez względu na to, czyją stała się własnością i z pierwszeństwem przed wierzycielami osobistymi właściciela nieruchomości (art. 65 ust. 1 u.k.w.h.). W praktyce obrotu nieruchomościami, obciążenie hipoteką nie ma wpływu na wartość rynkową nieruchomości, lecz na sposób rozliczenia - między stronami umowy przenoszącej własność - ceny jej nabycia, odzwierciedlającej wartość rynkową.

Podobnie w przypadku podziału majątku wspólnego nie można uznać, że obciążenie hipoteczne wpływa na wartość rynkową nieruchomości. Podział majątku wspólnego, w tym przyznanie prawa do lokalu jednemu z małżonków, nie rzutuje bowiem w jakikolwiek sposób na utrzymywanie się solidarnego i osobistego zobowiązania obojga małżonków do spłaty kredytu także po dokonaniu podziału majątku wspólnego. Przedmiotem podziału są tylko aktywa, a wśród nich przede wszystkim prawo własności (współwłasności) rzeczy, użytkowanie wieczyste i prawa rzeczowe ograniczone, a także wierzytelności, inne roszczenia i prawa majątkowe oraz ekspektatywy ich nabycia. Podział nie obejmuje natomiast długów - w każdej postaci - co oznacza, że sąd w zasadzie nie ustala ich istnienia i wysokości (wartości) ani nie orzeka o ich spłacie (postanowienie Sądu Najwyższego z 26 września 1968 r., III CRN 209/68, OSNC 1969/6/112; postanowienie Sądu Najwyższego z 26 stycznia 1972 r., III CRN 477/71, OSPiKA 1972/9/174; postanowienie Sądu Najwyższego z 12 stycznia 1978 r., III CRN 333/77, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 20 września 2000 r., I CKN 295/00, OSNC 2001/2/32). W konsekwencji prawidłowe jest stanowisko sądów *meriti*, że jeżeli po ustaniu wspólności ustawowej małżonkowie pozostają dłużnikami osobistymi banku, odpowiedzialnymi solidarnie za spłatę zobowiązania kredytowego zabezpieczonego hipoteką obciążającą nieruchomość (spółdzielcze własnościowe prawo do lokalu mieszkalnego itp.), sąd - określając wartość tego składnika majątkowego podlegającego podziałowi - bierze pod uwagę jego wartość rynkową bez uwzględnienia obciążenia hipotecznego (postanowienie Sądu Najwyższego z 26 stycznia 2017 r., I CSK 54/16, niepubl.; uchwała Sądu Najwyższego z 27 lutego 2019 r., III CZP 30/18, OSNC 2019/9/87; uchwała Sądu Najwyższego z 28 marca 2019 r., III CZP

21/18, OSNC 2019/9/88; uchwała Sądu Najwyższego z 28 marca 2019 r., III CZP 41/18, niepubl.; postanowienie Sądu Najwyższego z 5 czerwca 2019 r., V CSK 147/18, niepubl.). Szersza argumentacja podtrzymująca wskazane stanowisko została przedstawiona w licznych orzeczeniach Sądu Najwyższego z lat 2018-2019, co czyni zbędnym ponowne jej przytaczanie.

9. Cztery dalsze zarzuty kasacyjne również nie mogą być skuteczne. Skarżąca zarzuca bowiem naruszenie art. 233 § 1 w zw. art. 391 § 1 k.p.c. poprzez:

- nierozliczenie kwoty 15 900 zł pobranej przez wnioskodawcę, choć w rzeczywistości została ona pobrana bez zgody uczestniczki,
- nierozliczenie kwoty 9 349,59 zł podatku VAT uiszczanego przez uczestniczkę z majątku osobistego, wbrew dowodom zgromadzonym w sprawie,
- niezasadne uznanie, że w skład majątku wspólnego stron wchodzi równowartość ciągnika Ursus C-330 w wysokości 16 100 zł, choć uczestniczka zbyła go celem spłaty długów,
- nierozliczenie kwoty 19 409,14 zł uiszczonej przez uczestniczkę tytułem opłat za czynsz na rzecz Spółdzielni Mieszkaniowej „S.” w B., pomimo przedstawienia dowodów ich poniesienia jako opłat stałych.

Skarżąca kwestionuje bowiem wprost i zmierza do wzruszenia ustaleń Sądu oraz oceny dowodów, podczas gdy ten zakres rozpoznania nie jest objęty kognicją Sądu Najwyższego w postępowaniu kasacyjnym. Zakaz stawiania zarzutów dotyczących ustaleń faktów lub oceny dowodów (art. 398³ § 3 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) oraz związanie Sądu podstawą faktyczną rozstrzygnięcia (art. 398¹³ § 2 w zw. z art. 13 § 2 k.p.c.) powodują, że skarga nie może podważać ustalonego stanu faktycznego ani przeciwstawiać mu własnej oceny skarżącego. Innych zarzutów skarżąca w tym zakresie nie stawia, stąd wymyka się ocenie Sądu Najwyższego prawidłowość rozstrzygnięcia co do zaliczenia poszczególnych składników w skład majątku wspólnego.

10. Wobec bezzasadności zarzutów kasacyjnych, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ w zw. z art. 13 § 2 k.p.c. oddalił skargę kasacyjną.

as]
jw